

Toruń, 26 sierpnia 2013 r.

Uniwersytet Mikołaja Kopernika
Wydział Nauk Historycznych

Uzasadnienie Uchwały Komisji Habilitacyjnej w sprawie nadania doktorowi Robertowi
Degenowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych,
w dyscyplinie historia

Doktor Robert Degen jest pracownikiem Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu od 1 listopada 2001 roku, początkowo Zakładu Archiwistyki, następnie, od 2006 roku, Zakładu Zarządzania Dokumentacją i Informacji Archiwalnej. Wcześniej, po ukończeniu studiów historycznych ze specjalnością archiwistyczną na UMK w Toruniu (promotor prof. Bohdan Ryszewski), w latach 1997 – 2001 był uczestnikiem studiów doktoranckich na Wydziale Nauk Historycznych UMK. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii uzyskał w 2001 roku na podstawie rozprawy „Kancelaria wojewódzkich urzędów administracji ogólnej na Ziemiach Odzyskanych w latach 1945 – 1950”, napisanej pod kierunkiem prof. Haliny Robótki i obronionej na Wydziale Nauk Historycznych UMK.

Doktor Robert Degen jest autorem około stu prac naukowych, wśród których znajdują się: 1 monografia, 5 monografii redagowanych przez habilitanta, 34 artykuły zamieszczonych w czasopismach naukowych lub monografiach, a także liczne recenzje, omówienia i przeglądy piśmiennictwa archiwistycznego. Habilitant wygłosił 20 referatów na konferencjach, w tym 6 na konferencjach międzynarodowych.

W pierwszym okresie działalności naukowej uwaga habilitanta skupiała się na problemach kancelarii współczesnej. Zwieńczeniem tych zainteresowań jest wysoko oceniona monografia pt. „Kancelaria wojewódzkich urzędów administracji ogólnej na Ziemiach Odzyskanych w latach 1945 – 1950” (Warszawa 2005), mająca znaczenie nie tylko jako rozprawa z zakresu badań nad kancelarią, ale też istotna dla historyków jako podstawa krytyki dwudziestowiecznych źródeł masowych. Podobną opinię wyrazić można zresztą również o dorobku wskazanym jako podstawa habilitacji. Doktor Robert Degen dostrzega historyczną perspektywę selekcji archiwalnej jako sposobu kształtowania zasobu źródeł historycznych dla badaczy XX wieku. Wspomniana monografia jest opublikowaną wersją rozprawy doktorskiej, o której tak wyraziła się prof. Wanda Roman: „Opublikowana praca doktorska zyskała

należne miejsce w dorobku piśmiennictwa archiwistycznego jako jedyna poruszająca problematykę kancelarii powojennej w sposób całościowy na określonym obszarze Polski”.

W późniejszym czasie habilitant nie porzucił zainteresowań kancelarią współczesną (studia poświęcone pracy biurowej i projektom jej usprawnienia, zarządzaniu dokumentacją szkoły wyższej, dokumentacji w ogóle i jej podziałowi), ciężar jego badań przesunął się jednak ku problematyce kształtowania zasobu archiwalnego, a zwłaszcza selekcji archiwalnej w XX wieku, przy czym korzeni tego zjawiska szukał także w okresach wcześniejszych, zwłaszcza w XIX wieku. Jak zauważył prof. Zdzisław Chmielewski: „Wiele uwagi poświęca autor także wcześniejszym dziesięcioleciom [...] Wnosi do polskiej archiwistyki przekonanie, że potrzeba poszukiwać skutecznych metod opanowania coraz powszechniejszego zjawiska masowości współczesnej dokumentacji okazała się decydującym czynnikiem rozwoju tej dyscypliny w czasach II Rzeczypospolitej”. Recenzenci jednoznacznie pozytywnie oceniają wybór problemu badawczego przez habilitanta, jak i wartość i nowatorstwo osiągniętych wyników. Prof. Zdzisław Chmielewski konkluduje, iż „fundament autorskich dokonań dr. Degeny stanowią przede wszystkim artykuły zaliczone do podstawowego osiągnięcia naukowego. Tworzą, co kilkakrotnie tu podkreślano, jasno zarysowaną całość: od teoretycznego wprowadzenia w zagadnienie kształtowania zasobu, poprzez wieloaspektową prezentację problemu badań nad selekcją dokumentacji współczesnej, po wskazanie kierunków jej doskonalenia [...] Odkrywane przez autora rządzące tymi procesami mechanizmy otwierały kolejne istotne wątki, poszerzające zdecydowanie wyznaczony dotychczasową literaturą przedmiotu zakres badań. Autor akcentuje szczególnie te, które decydować będą o skuteczności kształtowania zasobu w najbliższej przyszłości [...] Preferencje zdaje się przyznawać trzem kwestiom: obiektywizacji (w kierunku samplingu) zasad selekcji dokumentacji współczesnej, uniezależnienia jej od wielkości wolnej powierzchni magazynowej oraz możliwościom przyjmowania przez archiwa historyczne także materiałów spoza państwowego nadzoru (np. rodzinnych)”. Równie pozytywnie wypada ocena prof. Wandy Roman: „Przedstawione jako osiągnięcie naukowe pt. ‘Kształtowanie państwowego zasobu archiwalnego na ziemiach polskich w XX wieku’, dziewięć artykułów opublikowanych w pracach zbiorowych oraz czasopismach fachowych, są wypełnieniem luki badawczej w piśmiennictwie archiwistycznym. Stanowią logiczną, zwartą całość, w obrębie poruszanych zagadnień. Dr Degen w artykułach tych odpowiada kolejno na pytania badawcze odnoszące się do określenia przedmiotu i zakresu gromadzenia i kształtowania zasobu archiwalnego, kształtowania państwowego zasobu archiwalnego na ziemiach polskich w XX wieku, analizy dorobku teoretycznego i metodycznego powstałego

w tym okresie oraz wykorzystanego w praktyce, a także selekcji archiwalnej jako jednego z narzędzi metodyki kształtowania. Habilitant nie tylko odnosi się do dotychczasowych ustaleń, ale wnosi własne, ważne z punktu widzenia teorii i terminologii archiwalnej, ustalenia odnośnie do zdefiniowania terminów takich, jak: 'gromadzenie zasobu archiwalnego', 'kształtowanie zasobu archiwalnego', 'selekcja archiwalna'. Na dalszym miejscu recenzentka uzupełnia tę ocenę: „Podjęcie przez dr. Degena tematu kształtowania zasobu archiwalnego w Polsce należy przyjąć z uznaniem oraz ocenić jako trafny i niezwykle potrzebny. Na tle dotychczasowego dorobku z tego zakresu przedstawione artykuły wypadają korzystnie i stanowią wartościowe uzupełnienie istniejącego stanu wiedzy [...] Dr Degen rozpatruje przedstawioną problematykę w kontekście szerokiego procesu zjawisk i wydarzeń im towarzyszących. Tym samym zagadnienie kształtowania zasobu archiwalnego, a szczególnie selekcji archiwalnej nie pozostaje w próżni, ale jest konkretnym nawiązaniem do przeszłości. Ujęcie oraz budowa każdego artykułu jest poprawna [...] Każdy artykuł został oparty o solidną podstawę źródłową [...] Badania nad selekcją archiwalną i możliwościami wykorzystania jej jako narzędzia do kształtowania zasobu archiwalnego pozwoliły na sformułowanie [...] ważnych propozycji zmiany aktualnie funkcjonujących mechanizmów tegoż kształtowania poprzez proponowanie konkretnych wskazówek i działań dla państwowej służby archiwalnej”. W podobnym duchu wypowiada się prof. Krzysztof Strykowski: „podjęcie problematyki kształtowania zasobu uznać należy za niezwykle ważne – istotne nie tylko z punktu widzenia praktycznego funkcjonowania archiwów”. Dalej wyraża opinię: „Można stwierdzić, iż do tej pory w literaturze naukowej, pomimo podejmowania takich prób, nie ma kompleksowej pracy poświęconej podstawom kształtowania zasobu polskich archiwów państwowych. W związku z tym dorobek habilitanta, choć rozproszony, w tym właśnie kontekście może być traktowany jako wypełnienie znaczącej luki”. I wreszcie recenzent konkluduje: „Zagadnienia kształtowania zasobu polskich archiwów państwowych w XX wieku nie były do czasu zajęcia się nimi przez Roberta Degena przedmiotem tak szczegółowej, chociaż rozproszonej w wielu artykułach, analizy [...] Jeszcze raz podkreślić trzeba, że zebrane w jednym miejscu uchodzą wręcz mogą za obszerny wykład dziejów kształtowania państwowego zasobu archiwalnego w archiwach polskich XX wieku. Nadmienić przy tym należy, że habilitant w swoich artykułach nie ogranicza się tylko do przedstawienia doświadczeń i rozwiązań archiwów polskich w tym zakresie. Niejednokrotnie wyłania się z nich obraz nowych możliwości doskonalenia procesu kształtowania zasobu, likwidacji ułomności i naprawy wielu procedur”.

W dorobku naukowym doktora Roberta Degena znajdujemy także inne wątki. O tych różnorodnych zainteresowaniach badawczych powiedział prof. Zdzisław Chmielewski, że „ich atutem jest ścisły, merytoryczny związek z najnowszymi badaniami archiwistycznymi”. Chronologicznie pierwszym wątkiem jest problematyka komputeryzacji archiwów, żywo rozwijana w ośrodku toruńskim w latach 90. XX wieku, a kontynuowana w obecnym stuleciu. Na szczególną uwagę zasługują prace habilitanta poświęcone stronom internetowym. Prof. Wanda Roman stwierdziła w związku z nimi: „dwa artykuły z tego zakresu [...] są pierwszymi z tej problematyki i dzisiaj stanowią ‘klasykę’ cytowaną w każdej pracy poświęconej tym zagadnieniom”. Ważne miejsce w dorobku doktora Roberta Degena zajmują jego prace bibliograficzne. Przez lata prowadził on na łamach „Archiwisty Polskiego” stały dział – „Przegląd piśmiennictwa archiwistycznego” (2003-2009). Jego kontynuacją są „Materiały do bibliografii archiwistyki polskiej” publikowane w roczniku „Archiwa – Kancelarie – Zbiory”. Zainteresowania piśmiennictwem archiwistycznym zaowocowały studiami habilitanta nad czasopismami archiwalnymi. Wysoko ten nurt zainteresowań badawczych habilitanta oceniła prof. Wanda Roman: „przede wszystkim są one ważne z punktu widzenia rozwoju badań archiwistycznych, gdyż dotyczą problematyki do tej pory nieopracowanej całościowo i pokazują nowe kierunki badań”. Dobrze z tą opinią współgra zdanie prof. Krzysztofa Strykowski: „Robert Degen należy do tych badaczy, którzy jako pierwsi zwrócili uwagę na możliwości, jakie daje placówkom archiwalnym wykorzystanie Internetu”. Inny wreszcie wątek stanowią artykuły poświęcone zagadnieniom kształcenia archiwistów i zarządców dokumentacji w kontekście potrzeb zawodowych.

Habilitant uczestniczy aktywnie w życiu naukowym jako współorganizator konferencji naukowych, a także zastępca redaktora punktowanego czasopisma „Archiwa – Kancelarie – Zbiory”. Na jego dorobek organizacyjny składają się także kierowanie Podyplomowym Studium Archiwistyki (od 2005 roku), przekształconego obecnie w Podyplomowe Studium Archiwistyki i Zarządzania Dokumentacją, jak również opieka nad Studenckim Kołem Naukowym Archiwistów przy UMK.

Habilitant posiada znaczny dorobek dydaktyczny, do którego wchodzi zajęcia na studiach licencjackich, magisterskich, podyplomowych (w tym wypromowanie 23 prac dyplomowych), a także kursach i szkoleniach. Od lat jest recenzentem licznych prac licencjackich i magisterskich. Praktyka dydaktyczna wsparta teoretycznymi zainteresowaniami spowodowała, że habilitant miał ogromny wkład w tworzenie programów studiów w zakresie archiwistyki i zarządzania dokumentacją na UMK, w tym samodzielnie opracował nowy program studiów podyplomowych, realizowany od 2012 roku. Prof. Wanda

Roman uznają, że „doświadczenia i wiedza w zakresie archiwistyki i zarządzania dokumentacją we współczesnej kancelarii i archiwum sprawiły, że dr Degen stał się cenionym wykładowcą na kursach, szkoleniach i warsztatach archiwistycznych”.

Doktor Robert Degen prowadził badania w licznych archiwach polskich, a także zagranicznych instytucjach archiwalnych (Wilno, Lwów, Grodno). Ze środowiskami archiwistycznymi stykał się w Moskwie i Mińsku.

Habilitant jest członkiem Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, Polskiego Towarzystwa Historycznego i Towarzystwa Naukowego w Toruniu.

Według zgodnej opinii recenzentów osiągnięcia naukowe doktora Roberta Degena stanowią znaczny wkład w rozwój archiwistyki. Jego dorobek odpowiada wymogom ustawowym świadcząc o tym, że habilitant jest dobrze przygotowany do pełnienia zadań samodzielnego pracownika naukowego. Ogólną charakterystykę habilitanta nakreślił prof. Zdzisław Chmielewski: „habilitant jest człowiekiem czynu, wnoszącym do archiwistyki i akademickiej działalności naukowo-dydaktycznej nową, twórczą energię”. O samym zaś dorobku tenże recenzent mówi: „Dorobek autora wnosi [...] do polskiej myśli archiwalnej interesujący impuls badawczy, zachętę do naukowej polemiki z udziałem zawodowych archiwistów i przedstawicieli aktotwórców. Stanowi przy tym konkretne wezwanie do rozwiązywania konkretnych dylematów na drodze do archiwistycznego osvajania przyszłości”.

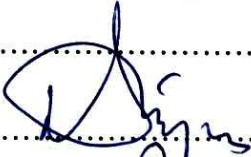
Komisja Habilitacyjna uważa, że dorobek naukowy oraz działalność organizacyjna i dydaktyczna doktora Roberta Degena odpowiadają wymaganiom określonym w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 roku. W związku z powyższym Komisja podjęła powyższą uchwałę, wnoszącą tym samym do Rady Wydziału Nauk Historycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu o nadanie doktorowi Robertowi Degenowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie historia (specjalność archiwistyka i zarządzanie dokumentacją oraz historia XX wieku).

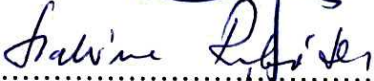
Prof. dr hab. Tomasz Jasiński, przewodniczący komisji

Dr hab. Waldemar Chorążyczewski, prof. UMK, sekretarz komisji

Prof. dr hab. Zdzisław Chmielewski, recenzent

Dr hab. Wanda Roman, prof. UMK, recenzent

Dr hab. Krzysztof Strykowski, prof. UAM, recenzent

Prof. dr hab. Halina Robótka, członek komisji

Dr hab. Wojciech Krawczuk, członek komisji